

T. C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
MESLEK YÜKSEKOKULU
HUKUK BÖLÜMÜ
ADALET PROGRAMI

MEDENİ HUKUKTA BOŞANMA SEBEPLERİ
(Yönlendirilmiş Çalışma)

Hazırlayan: Başak Beste Demirci

İstanbul, 2019

T. C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
MESLEK YÜKSEKOKULU
HUKUK BÖLÜMÜ
ADALET PROGRAMI

MEDENİ HUKUKTA BOŞANMA SEBEPLERİ
(Yönlendirilmiş Çalışma)

Hazırlayan:
Başak Beste Demirci

Öğrenci No:
17060930023

Danışman:
Öğr. Gör. Tülay Özgül

İstanbul, 2019

YEMİN METNİ

Yönlendirilmiş çalışma olarak sunduğum “Medeni Hukukta Boşanma Sebepleri” başlıklı çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Başak Beste Demirci

ÖZET

Konu Adı: Medeni Hukukta Boşanma Sebepleri

Yönlendirilmiş Çalışmayı Hazırlayan: Başak Beste Demirci

Bu çalışmada, Medeni Hukukta boşanma sebepleri incelenmektedir. Medeni Hukukta boşanma sebepleri genel ve özel sebepler olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel sebepler evlilik birliğinin temelinden sarsılması, ortak hayatın yeniden kurulamaması ve eşlerin anlaşarak boşanması; özel sebepler ise zina, terk, hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış, suç işleme, haysiyetsiz yaşam sürme ve akıl hastalığıdır.

Aile toplumun temel yapı taşıdır. Ancak nedenleri oluştuğunda eşlerin ve çocukların psikolojik sağlığı açısından boşanma gerekli bir hal almaktadır. Her ne kadar toplumca istenmeyen bir durum olsa da toplumun boşanma nedenlerini ve nedenler oluştuğunda, meydana gelen boşanma sebebi nedeniyle izlenmesi gereken yolu bilmeleri gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Medeni Hukukta Boşanma Sebepleri, Özel Boşanma Sebepleri, Genel Boşanma Sebepleri, Boşanmada Usul

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	v
GİRİŞ.....	1

Birinci Bölüm

TÜRK MEDENİ KANUNU'NDA BOŞANMA

1.1. MEDENİ HUKUK.....	2
1.1.1. Genel Bilgiler.....	2
1.1.2. Medeni Hukukun Bölümleri.....	3
1.2. BOŞANMA.....	3
1.2.1. Genel Bilgiler.....	3
1.2.2. Boşanmanın Medeni Hukukta Yeri.....	4
1.2.3. Boşanmada Benimsenen Sistemler.....	5
1.2.4. Boşanmanın Dayandığı Temel İlkeler.....	6

İkinci Bölüm

GENEL BOŞANMA NEDENLERİ

2.1. GENEL BİLGİLER.....	7
2.2. EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI.....	7
2.2.1. Genel Bilgiler.....	7
2.2.2. Evliliğin Maddi Unsurları Bakımından Temelinden Sarsılma.....	8
2.2.3. Evliliğin Manevi Unsurları Bakımından Temelinden Sarsılma.....	11
2.2.4. Evliliğin Ekonomik Nedenlerle Temelinden Sarsılması.....	14
2.2.5. Ekonomik Açıdan.....	14
2.2.6. Temelinden Sarsılan Evlilikte Ortak Hayatın Çekilmez Hale Gelmesi...15	
2.3. EŞLERİN ANLAŞARAK BOŞANMASI.....	16
2.3.1. Genel Bilgiler.....	16

2.3.2. Şartları.....	16
2.4. ORTAK HAYATIN YENİDEN KURULAMAMASI.....	17
2.4.1. Genel Bilgiler.....	17
2.4.2. Şartları.....	18

Üçüncü Bölüm

ÖZEL BOŞANMA SEBEPLERİ

3.1. GENEL BİLGİLER.....	22
3.2. ZİNA.....	22
3.2.1. Genel Bilgiler.....	22
3.2.2. Zina Sayılmayan Durumlar.....	22
3.2.3. Zina Sebebiyle Boşanma Davası Açma.....	22
3.3. HAYATA KAST, PEK KÖTÜ VE ONUR KIRICI DAVRANIŞ.....	22
3.3.1. Genel Bilgiler.....	22
3.3.2. Hayata Kast.....	22
3.3.3. Pek Kötü ve Onur Kırıcı Davranış.....	22
3.3.4. Boşanma Davası Açma.....	23
3.4. SUÇ İŞLEME VE HAYSİYETSİZ HAYAT SÜRME.....	23
3.4.1. Genel Bilgiler.....	23
3.4.2. Boşanma Davası Açma.....	24
3.5. TERK.....	24
3.5.1. Genel Bilgiler.....	24
3.5.2. Terk Sebebiyle Boşanma Davası Açma.....	24
3.6. AKIL HASTALIĞI.....	25
3.6.1. Genel Bilgiler.....	25
3.6.2. Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma Davası Açma.....	25
SONUÇ.....	27
KAYNAKÇA.....	29

KISALTMALAR LİSTESİ

AY.	: Anayasa
bk.	: Bakınız
E.	: Esas
HD.	: Hukuk Dairesi
HMK.	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
K.	: Karar
m.	: Madde
TMK.	: Türk Medeni Kanunu
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
s.	: Sayfa
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
YG.	: Yargıtay

GİRİŞ

Aile, toplumun en önemli yapı taşı oluşturmakla beraber gelecek nesillerin devamını sağlamak için kurulan en küçük topluluktur. Türk Medeni Kanunu'nda (Aile hukuku 1.kısım m.118 – 201) aile hukukunu ayrıntılı şekilde düzenleyerek bu konuya vermiş oldukları önemi ortaya koymuştur. Ailenin sağlıklı ve mutlu bir şekilde devam edebilmesi ve kurulan evlilik ile meydana gelen çocukların da ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı bireyler olarak yetişmesi en temel unsurdur.

Evlilik birliği kurulduktan sonra meydana gelen özel veya genel sebeplerden kaynaklı sorunların ortaya çıkması ve evliliğin yürütülmesinin istenmemesi veya yürütülmesinin mümkün hale gelmemesi durumunda, hem eşin hem de bu evlilikle doğan çocuklar varsa onların, ruhsal ve bedensel iyiliği için evliliğin sonlandırılması gereklidir.

Toplumun kendilerini ilgilendiren kanunları ve bunlardan kaynaklanan hak ve yükümlülükleri bilmeleri çok önemlidir. Zira hak ve yükümlülüklerini bilmeyenler başkaları tarafından kullanılmaya mahkûm olur ve pek çok durumda olumsuzluklarla karşılaşır. Toplumun ailelerden oluşması ve aileyi oluşturan en temel bağın evlilik olması nedeniyle de tüm bireylerin evlilik ve evlilik ile bağlantılı olarak boşanma hakkında bilgi sahibi olması gerekir.

Bu çalışmanın amacı, toplumu boşanma sebepleri açısından bilgilendirmek ve boşanma durumunda eşlerin, oluşan boşanma sebebine göre izlemesi gereken yolu göstermektir. Toplumdaki her bireyin evlilik birliği içerisinde gireceği göz önünde bulundurulduğunda bu çalışma tüm bireyleri hedeflemektedir.

Bu çalışma hazırlanırken aile hukuku ile ilgili çeşitli kitaplar, Yargıtay içtihatları, boşanma nedenleriyle ilgili daha önce hazırlanmış yüksek lisans tezleri, Türk Medeni Kanunu ve boşanma nedenlerini konu alan web siteleri taranmıştır. Aile hukuku alanında uzman kişilerin eserleri kaynak olarak alınmıştır.

Kaynaklardan da yararlanılarak medeni hukuk ve alt dalı olarak aile hukukuna kısaca değinilmiş, daha sonra asıl konu olan boşanma nedenleri sade, anlaşılır ve her bireye hitap edecek bir üslupla ele alınmıştır.

Birinci Bölüm

TÜRK MEDENİ KANUNU'NDA BOŞANMA

1.1. MEDENİ HUKUK

1.1.1. Genel Bilgiler

Medeni hukuk, özel hukukun en kapsamlı ve en önemli dalıdır. “ Medeni hukuk terimi, sözlük anlamı olarak ‘şehir hukuku’ demektir; zira medeni sözcüğü Arapçada şehir anlamındaki ‘Medine’ kelimesinden gelmektedir” (Akıntürk ve Ateş, 2017, s. 41).

Medeni hukuk Türkiye'de laik bir özel hukuk sisteminin başlangıcını teşkil etmiştir. Her bireyin toplumsal hayatta daha adil ve daha medeni şekilde yaşaması, ilişkilerinde yer alan sorunların daha uygun ve daha kolay şekilde çözümü medeni hukukun amaçlarındandır.

Medeni hukukun günlük hayatta büyük etkilerini, düzenleyici yönlerini ve geniş bir alanı kapsayan tarafları ile tam ve kesin bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Çünkü tek bir alanı kapsamadığı gibi sayılabilecek türde kavramları da yoktur. Hak kavramı, hak kazanımı, hakkın korunması, dava, kişi ve kişiliğin başlangıcı ve sona ermesi esaslarına dayanır.

Kişilerin şahsi durumlarını, aile ve hısımlık ilişkilerini, mallar üzerindeki hak ve yetkilerini, borç ilişkilerini, ölümlerinden sonra miraslarının akıbetini ve sonuç olarak kişinin sağ ve tam doğumu ile ölümünden sonrasına kadar yer alan tüm işleyişin düzenini sağlayan kuralların yer aldığı hukuk dalıdır.

TMK. m. 1/I'e göre, “Kanun, sözüyle ve özüyle değindiği bütün konularda uygulanır”. Medeni hukukta hâkim; dürüstlük ilkesi, iyi niyet, hâkimin takdir yetkisi ve bazı maddelerde ise ispata yönelik hükümlere başvurur. Medeni hukukun kaynakları yazılı ve yazısız kaynaklar, asli ve tali kaynaklar, bağlayıcı ve bağlayıcı olmayan kaynaklar olarak ayrılır. Yazılı kaynaklar; anayasa, kanunlar, tüzükler, yönetmelikler, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, uluslararası anlaşmalar, içtihadı birleştirme kararları ve genelgelerdir. Yazısız kaynaklar; örf adet hukuku kurallarıdır. Bağlayıcı ve bağlayıcı olmayan kaynaklar; hâkimin başvurmak zorunda olduğu

kaynaklar bağlayıcı kaynaklardır. Bağlayıcı olmayan kaynaklar ise yardımcı kaynaklardır.

Medeni hukuku oluşturan temel kaynaklar İsviçre Medeni Kanunu'ndan alınmıştır. Bu kanun İsviçre'de 75 yıl uygulandıktan sonra Türkiye Cumhuriyeti tarafından iktibas yoluyla alınan ve çeşitli değişiklikler ve düzenlemeler yapılarak son halini 2002 yılının ocak ayında alarak yürürlüğe giren "Türk Medeni Kanunu" dur.

1.1.2. Medeni Hukukun Bölümleri

Kişiler hukuku, kişiliğin başlangıcı, korunması ve sona ermesi, şahıs ilişkileri vb. konuları düzenleyen medeni hukuk dalıdır.

Aile hukuku, aile ilişkilerini, nişanlanma, evlenme, boşanma, soy bağı, vesayet vb. konuları düzenleyen medeni hukuk dalıdır.

Miras hukuku, gerçek bir kişinin ölümünden sonra terekesinin durumunu, paylaşılması ve paylaşım oranı gibi konuları düzenleyen medeni hukuk dalıdır.

Eşya hukuku, kişilerin bir eşya üzerindeki hâkimiyeti ve diğer kişilerle olan münasebetlerini düzenleyen medeni hukuk dalıdır.

Borçlar hukuku, iki veya daha fazla kişi arasında karşılıklı borç ilişkilerini, yükümlülüklerini, edim ve ifalarını düzenleyen medeni hukuk dalıdır.

1.2. BOŞANMA

1.2.1. Genel Bilgiler

Evlilik, kişilerin ömür boyu sürecek inancı ile kurdukları ortak birlikteliktir. Fakat aile içinde bulunan uyuşmazlıklar, tartışmalar, mutsuzluklar ve tarafların birbirlerinin hayatını çekilmez hale getirmesi ile birlikte, evliliğin temel yapısını sarsacak, artık ortak beraberliğin oluşamayacağı veya eşlerden birinin devamını istememesi üzerine TMK.'nın kişilere verdiği hak olan boşanma; mevcut evliliğin bitmesi ve ortak yaşamın sona erdirilmesidir. Evlilik birliğinin devamı imkânsızlaşması ve mevcut olan evliliğin hâkim kararı ile sona erdirilmesi olarak da tanımlanabilir.

Tarafların evlenirken kendi hür iradeleri ile beyan ettiği kabulleri aynı şekilde boşanma aşamasında da şart olunmuştur. Boşanma da evlilik gibi yenilik doğuran bir haktır. Bununla birlikte boşanan kişilere bazı hak ve yükümlülükler doğmaktadır. Bireylerin evliliğin sona ermesi ile birlikte, mevcut bulunan rolleri de değişim gösterir.

Boşanma ile birlikte, artık kişiler birbirlerinin mirasçısı olamaz, kadın boşandığı eşinin soyadını izinsiz kullanmaya devam edemez, yine kadın boşandığı zamandan itibaren yeni bir evlilik için 300 günlük bir bekleme süresine tabi olur, evlilik ile kazanılan kayınlık ilişkisi evlilik sonlandırılırsa dahi varlığını devam ettirir, maddi tazminat, manevi tazminat, mal rejimi, nafaka ve eğer bu evlilikten çocuk veya çocuklar var ise velayet ve maddi ihtiyaçları vb. konular mahkemece karar bağlanır.

1.2.2. Boşanmanın Medeni Hukukta Yeri

Boşanma, kanunda önemli bir yere sahip olup, ayrı bir bölümde ele alınmıştır. “Medeni Kanun, bu tek taraflı kolaylık ve rahatlığı ortadan kaldırarak, evlenme ve boşanmayı devletin denetimi altına koymuş, evlenmede gerek yaş ve ehliyet, gerek merasim ve şekil bakımından önemli şartlar koyduğu gibi, boşanmayı da ancak kanunda yazılı sebeplerin varlığı halinde mahkeme kararı ile mümkün kılmıştır” (Velidedeoğlu, 1972, s. 565).

Çağdaş aile mahkemelerin kurulması ile medeni hukuk, eşlerin ve çocukların güvencelerini sağlayan nafaka ve tazminat gibi yasal haklar ile ilgili düzenlemeler yapmış ve taraflar arası dengeyi sağlayıcı uygulamaya geçmiştir. Boşanma davası açıldığında maddi-manevi tazminat, nafaka ve ortak konutta bulunan eşyaların paylaşımının yapılması ve tüm sorunların çözüme ulaşılması gerekir. Boşanma davasının açılmasıyla birlikte eşlerin mal rejiminde yenilikler doğar. Örneğin; Boşanma davası açıldıktan sonra yeni edinilen mallar mal paylaşımına dâhil olmaz. Mal paylaşımı davası ayrı bir davada yürütülür. Aile mahkemesi, mal paylaşımı dışında kalan tüm sorunları çözüme ulaştıracak şekilde karar vermelidir.

“Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemeler tarafından kullanılır” (AY m. 9). TMK, m. 161 ve m. 184’te boşanma hükümlerine yer verilmiştir.

1.2.3. Boşanmada Benimsenen Sistemler

Zaman ilerledikçe toplumda örf ve adet kuralları, alışkanlıklar, siyasi hayat ve zaman içinde değişen bakış açısıyla boşanma konusunda farklı yaklaşımlar meydana gelmiştir. Benimsenen bu sistemler; boşanma yasağı sistemi, boşanma serbestliği sistemi, boşanmanın hâkim kararına bağlı olduğu sistemdir.

Boşanma Yasağı Sistemi

Katolik kilisesi tarafından benimsenen bu sistem de boşanmanın yasak olduğu ve eşlerin evlilik ile birlikte birbirlerine sonsuza dek bağlandığı öne sürülmektedir. Ancak laik ve demokratik bir düzene uymayacağından dolayı “Katolik ülkelerden ilk Fransa’da, 1789 ihtilâlinden sonra boşanma yasağı kaldırıldı. Fakat Katolik kilisesi, boşanmanın yasak olduğu şeklindeki görüşünden bugün bile vazgeçmiş değildir” (Ekinci, Makale, 2011). Eşler anlaşığı halde, mahkemenin boşanmayı kabul etmediği ve bu ilkenin sürdürülmesinin doğru olacağını savunmuştur. Boşanma yasağı Türk-İsviçre Medeni Kanunlarında yer alan hükmün Katolik hukukundan alındığının göstergesidir.

Boşanma Serbestliği İlkesi

Boşanma yasağı sisteminin karşıtı olan bu sistemde tarafların kendi iradeleri ile mevcut evlilik birliklerinin sona erdirilmesi esas alınmıştır. Fakat taraflara verilen geniş ve sonsuz özgürlük sebebi ile evliliklere verdiği zararlar göz önüne alınarak bu serbestlik ilkesi çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. “Bu ilke Mecelle dönemi Türk hukukunda serbest boşanma, genellikle erkeğin kadını boşaması şeklinde görülmekteydi” (Öztürk, 2010, s. 6). Günümüzde her iki tarafa da eşit haklara verilmiş, kendi hür iradeleri ile evlilik birliğinin kurulması gibi sonlandırılması da kadın ve erkek için birer hak olarak sayılmıştır.

Boşanmanın Hâkim Kararına Bağlı Olduğu Sistem

Bu sistemde boşanmanın hâkimin ön görmüş olduğu sebeplere dayanarak mümkün olabilmektedir. Günümüzde bu sisteme dayanılarak boşanmaların gerçekleşmesinin büyük bir bölümü hâkim kararına bağlı olmaktadır. Türk Medeni Kanunu’nda yer alan boşanma sebeplerinin varlığı halinde hâkim boşanmaya karar verebilir. Bu sistem diğer sistemler arasında en adil ve insan onuruna en uygun ilke

olarak kabul edilir. Bu sayede istenmeyen zorunlu evlilikler veya mutsuz bir aile oluşumunun varlığı engellenmiş olur.

1.2.4. Boşanmanın Dayandığı Temel İlkeler

Boşanma davası açılabilmesi için yasada bulunan bir sebebe dayandırılması gerekir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu bazında karma sisteme yer vermiştir. Başka bir deyişle boşanma sebeplerinin sadece tek tipten oluşmadığını bazı boşanma sebeplerinde birden çok ilkeye dayandırılmış olduğunu gözlemlenir. Boşanma sebepleri düzenlenirken belirli temel ilkeler ele alınmıştır.

Kusur İlkesi

Bu ilkeye göre eşlerden birinin evliliği sarsacak ve yaralayacak kusurlu davranışlarının bulunmasıyla kusurlu olmayan eşin korunması temeline dayanır. Bu ilkeye dayanarak boşanma davası açılması için, eşin kusurlu olması şartı ile akıl hastası olup diğer eşe sürekli kusur yüklemesi de sebep olarak sayılır. TMK.' da yer alan zina, hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış vb. boşanma nedenlerinde kusur ilkesine dâhil olup dava hakkı kusursuz ya da daha az kusurlu eşe aittir.

Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması İlkesi

Bu ilke de eşlerde olan kusur aranmaz. Evlilik zaten amacını yitirmiş, mutluluk ve güven kaybolmuştur. Artık uzlaşmaya erilecek küçük tartışmalar yok olmuş, evliliğin kurtarılması söz konusu olmaktan çıkmıştır. Bu yüzden kusur ve kusurun kimde olduğunun da bir önemi kalmamış, evlilik çekilmez bir hal almıştır. Bu ilke ile birlikte eşlerin evlilik devamının zorla oluşamayacağı kanısına varılmalıdır. Çünkü mutsuz bir evliliğin devamı ile birlikte geri dönüşümü mümkün olmayan ağır sonuçlara mahal vermemek için mevcut olan evliliğin bitimi her iki taraf için de yarar sağlayacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Böylece hâkim, tarafları bağımsız şekilde dinledikten sonra karar verir. TMK.' da evlilik birliğinin temelinden sarsılması dışında haysiyetsiz hayat sürme (TMK. m. 163) ve akıl hastalığı (MK.m.165) da bu ilkeye dahildir.

İrade İlkesi

Bu ilkede evlilik birliğini kurmuş olan eşlerin yine kendi hür iradeleri ile evlilik birliklerinin sonlandırılması ilkesine dayanır. Bu ilkeye göre eşlerin karşılıklı olarak

anlaşmaları veya eşlerden birinin kabulü gerekmektedir. TMK 3444 sayılı kanun ile TMK m. 134’te yapılan değişiklik sonucu anlaşmalı boşanma için tarafların evlilikleri en az 1 yıl sürmüş olmalıdır. Hâkim, anlaşmalı boşanma davası için tarafların beyanlarını dinlemek zorundadır. Buradan anlaşılacağı gibi sadece yazılı ve imzalı beyanlar esas alınmayacak, sözlü ve tarafların hür iradesi ile söylenecek kabul beyanları ön planda olacaktır.

Elverişsizlik İlkesi

Bu ilkeye göre eşlerin fedakârlık şartları aranır. Bu ilkeye dayanarak boşanma davası açılabilmesi için eşlerden birinin ruhsal veya bedensel eksiklik (özür) sebebi, cinsel sapkınlık, madde bağımlılığı, tehdit oluşturacak eylemler ile evlilikte gereken yükümlülüklerin sağlanmama şartı aranır. Eşlerden birindeki eksiklik diğer eş için çekilmez hale gelip, evlilik bağının kopması ve bu eksiklik sonucunda gelecek nesiller için tehlike arz edebilecek hastalık ve eşin evliliği sürdürebilecek yeteneğinin kaybı ile evlilik sonlandırılabilir.

Fiili Ayrılık İlkesi

Evlilik, ortak konutun paylaşımı ile gerçekleşir. Ortak konuttaki beraberliğin kaybolması, eşler arasında bağın kopması, konutta beraber yaşamanın ve paylaşmanın taraflar arasında artık bir istek oluşturmaması sunucunda fiili ayrılıktan bahsedilir. Bununla birlikte evlilik içinde eşler uzun zaman ayrı kalmış ve evlilik birliğinin sürdürülmesinin istenmemesi durumunda fiili ayrılık söz konusu olduğu ve evlilik birliğinin sarsıldığı kabul edilmelidir. Fiili ayrılık TMK. m. 116/4’te düzenlenmiştir. Bu ilkeye dayanarak eşlerden biri, boşanma davası açarak evlilik birliğinin sonlandırılmasını isteyebilir.

İkinci Bölüm

GENEL BOŞANMA NEDENLERİ

2.1. GENEL BİLGİLER

Boşanma sebebi kanunda belirtilen özel sebeplere dayanmıyor ancak evliliğin taraflar arasında çekilmez bir hal aldığı savunuluyorsa veya farklı sosyal, ekonomik, kişisel, dini, kültürel vb. gibi nedenlerin varlığı söz konusu ise, burada genel boşanma sebebinden bahsedilebilir. Tarafların mutlaka birbirlerine olan kusuru veya kusurları ispatlanmalıdır.

TMK.'da yer alan genel boşanma sebepleri şunlardır;

- Evlilik birliğinin temelinden sarsılması (TMK.m.166),
- Eşlerin anlaşarak boşanması (TMK.m.166/3),
- Ortak hayatın yeniden kurulamaması (TMK.m.166/son).

2.2. EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI

2.2.1. Genel Bilgiler

Eşlerin, kendilerinden beklenemeyecek derecede evlilik birliğinin sarsılması durumu var ise boşanma davası açılmasına sebep oluşmuş demektir. Boşanma sebebinin varlığı ya da yokluğu hâkim tarafından takdir edilecektir.

Güven sarsıcı davranışlar, cinsel ilişkiden kaçınma, eşi cinsel birleşmeye zorlama, eşlerin aile bireylerine kötü davranması ve hakaret etmesi, aşırı borçlanma sebebi ile icra takibine maruz kalma, eşini sevmediğini beyan etme, eşinin bağımsız konut isteğine duyarsız kalma, eşin ev işlerini yapmaktan kaçınması, eşlerin çocuklarının bakımı, eğitimi vb. ilgilenmemesi, evlilik sırlarının başkalarına anlatılması, eşin ahlaksızlıkla itham edilmesi vb. sebepler Yargıtay tarafından kabul edilen evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı sebebiyle genel boşanma nedenleridir. (Doğan ve Balcı, makale)

Evlilik birliği maddi(bedensel), manevi(ruhsal) ve ekonomik unsurlar olarak üç doğrultuda gösterilir.

2.2.2. Evliliğin Maddi Unsurları Bakımından Temelinden Sarsılma

Eşler arasında yaşanan çeşitli olaylar, maddi bağları zedeler veya tamamen yok eder. Bu nedenle çeşitli maddi olay veya düşünceler, evliliğin çekilemez hale gelmesini sağlamaktadır. Cinsel ilişki, bağımlılıklar ve hastalıklar başlıkları altında incelenmektedir.

a) Cinsel İlişki

Evliliğin sürdürülmesi ve evliliğin en önemli işlevi olan cinsel ilişkinin varlığı, güçlü bir evliliğin temel taşı olarak algılanmaktadır. Evlilik birliğinin devamı ve bu evlilikte doğacak nesillerin meydana gelebilmesi için eşler arasında cinsel ilişkinin varlığı gerekmektedir. Eşlerin birbirlerine karşı cinsel vazifelerini yerine getirmesi ve karşılıklı cinsel doyumun sağlanması temel şarttır. Aksi halde evliliğin hem psikolojik hem de fiziksel durumu çöküş halini alırken çıkan geçimsizlikler müşterek hayatın varlığını zedelemektedir.

Tarafların cinsel ilişkide gereken vazifeleri yerine getirmemesi, isteksizlik ve eşlerden birinin cinsel sorunlarının bulunması gibi durumlarda evlilik birliğinin sürdürülmesi halinde başka sorunların da meydana gelebileceği kanısına varılır. Ayrıca cinsel tatminsizliğin ardından doğabilecek sorunların daha büyük bedensel travmalara yol açmasını önlemek amacıyla taraflar, evlilik birliğinin temelinden sarsılması ilkesi dayanarak boşanma davası açabilmektedir.

b) Hastalıklar

Eşler, hayatlarını birlikte geçireceğine “hastalıkta ve sağlıkta” birbirlerinin yanında kalacağına söz vererek evlilik beyanlarının gerçekleşmesini kabul ederler. Bu, eşlere hayatın getirebileceği ve insanın elinde olamayan birtakım problemleri, hastalıkları birlikte aşacağına ve birbirlerini maddi ve manevi şekilde yalnız bırakmamaları, müşterek hayatın olumsuzlukların karşısında da birlikteliklerinin devamının sağlanması anlamına gelmektedir.

Eşler birlikte yaşamak, birbirlerine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadır. (TMK. 185/3). Bu nedenle evlilik varlığının ömür boyu devam edebilme inancı ile kurulan evliliğin, birlikte yardımlaşma ve dayanışma yükümlülüğü sonucu olarak eşlere hastalık yüzünden boşanma hakkı verilmemektedir.

Yargıtay kararı ile açıkça kabul edildiği üzere, sedef hastalığı, kalp ve kanser hastalıkları, verem, romatizma, üre, ağır işitme ve konuşmada tutukluk, göz hastalığı, epilepsi vb. hastalıkların boşanma nedeni olarak sayılmadığı belirtilmiştir.

Yargıtay, felç olan eşin diğer taraf için sıkıntı verici bir hal alması, cinsel ilişkiye girmenin mümkün olmaması ve bu sorunun ortadan kalması için bir tedavinin bulunmaması halinde, bu durum nikâhın feshi davasına konu olabilir. Eğer eş, tedavinin yapılmasını istemiyor veya uyarılara rağmen itirazını sürdürüyorsa boşanma davası açmak mümkündür. (YG. 2. HD 2012/21850 E, 2013/8247 K.)

Cinsel hastalıklar bir sadakatsizliğe konu olmasa bile diğer eşin ve çocukların sağlığını tehdit ediyor olması üzerine boşanma nedeni olarak sayılmaktadır.

“Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir.” (TMK. m. 165)

Bununla birlikte, Yargıtay, eşinin sağlığı ve ameliyatı ile ilgilenmemeyi, hasta ve ameliyatlı olan kayınvalideye yardımcı olmamayı, evlenmeden önce var olan ve kendisinden saklanan ve eşin sağlığını tehdit eden bir hastalığın varlığı halinde evlilik birliğini temelinden sarsan bir durumlar olduğunu ve boşanma sebebi olarak sayılmasını istemiştir. (YG 2. H.D. 2018/7654 E, 2018/15423 K.)

Eşin kısır olması veya geçirdiği bir ameliyat sonucu rahminin alınması ve artık çocuk sahibi olamayacak olması gibi durumda, diğer eşe boşanma hakkı verilmemektedir. Semavi bir olay olduğu kabul edilmekte ve eşlerin bu durumu birlikte göğüslemeleri gerektiği düşünülmektedir.

c) Bağımlılıklar

Evliliğin mutlu bir şekilde devamı için ortak konutta en önce huzur şartı aranır. Fakat eşin bir bağımlılığının var olması halinde, diğer eşin huzursuzluğu ve rahatsızlığı gibi durumlar oluşabilir.

Bağımlılık yaratan madde kullanımının, eşin üzerinde yarattığı şuur kaybı, kendini bilmezlik etrafa veya insana zarar verme eğilimlerini yaratmaktadır. Bu nedenle eşin ortak hayatını birleştirdiği insana karşı güvensiz hissetmesi veya şiddet ve hakaret görüyor olması, ortak hayatın çekilemez bir hal aldığı göstergesidir. Başta alkol ve

uyarıcı maddenin eş tarafından kullanımı halinde diğer eş için boşanma nedeni sayılır. (YG. 2.HD 2012/21850 E, 2013/8247 K.)

Eşin normal derecede içki içiyor olması boşanma nedeni olarak sayılmamaktadır. Ancak içki sürekli içiliyor ve bunun yanında şiddet ve hakaret meydana geliyorsa diğer eşe boşanma hakkı tanınmaktadır.

Eşin kumar veya esrar gibi alışkanlıklarının sabit olduğunda boşanma davası açılabileceğini belirtmiştir.

2.2.3. Evliliğin Manevi Unsurları Bakımından Temelinden Sarsılma

Evlilik birliğinin manevi açıdan temelinden sarsılması olgusu, eşlerin ortak fikir ve duygusal düşüncelerinin kaybolmasıdır. Evlilikte sevgi ve ilgi eksikliği, eşlerin artık birbirini karşı cinsten kıskanmama veya birbirlerine karşı olan sevginin azalması ve sadakatsizlik gibi olumsuz durumlarda manevi(ruhsal) problemlerin yanında saygısızlığın da baş göstermesiyle birlikte evliliğin devamının mümkün olmaması ve ortak hayatın taraflar için çekilmez bir hal alması olarak tanımlanabilir.

a) Sadakatsizlik

Evlilik içerisinde eşlerin birbirine olan sadakati evliliğin bekası için temel sorumluluklardandır. Eşler birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar. (TMK.m.185/3). Bu maddeden anlaşılacağı üzere evlilikte sadakat, Türk Medeni Kanunu'nun evlilik üzerine yaptığı hükmün en önemli yükümlülüğüdür.

Evlilikte sadakat, sadece eşlerin karşı cins ile kurdukları münasebeti değil, evlilik içinde birbirlerine gösterdiği tutumlarını da kastetmektedir. Eşlerin birbirlerine yalan söylemesi, sır saklaması, güven sarsıcı davranışlarda bulunması, aile içinde olan şeyleri üçüncü kişilerle paylaşması, eşlerin birbirlerinin özel hayatını deşifre etmesi gibi durumlar sadakatin bozulduğunun kanıtı olmaktadır.

Yargıtay cinsel yönden sadakatsizlik kararlarında; evlilikte veya boşanma davası sürerken başka biri ile birlikte olma veya birlikte aynı konutta yaşamaya başlama, evlilik içindeyken gayrimeşru çocuk sahibi olma, evliyken başka biriyle evlenme gibi durumlarda evliliğin temelinden sarsıldığını hükmetmiş ve boşanma kararı vermiştir.

“Bahsedilen kusur koşulu da zinanın meydana gelmesi için önemlidir. Yani zina yapan kişi bunu bilerek ve isteyerek yapmalıdır. Bayılıtarak veya zorla uyuşturucu madde verilerek tecavüze uğrayan kadın veya erkek kusurlu olmadığından zina gerçekleşmiş sayılmaz. Yine, hipnoz veya sarhoşluk kadını veya erkeği kendini bilemeyecek duruma sokmuş ise durum aynıdır.” (Çakmakçı ve Sağıroğlu makale)

Ayrıca yukarıda bahsedilen durumların onur kırıcı ve gurur incitici olması, kusurlu olmayan eş için manevi bir işkence olarak sayılmaktadır. Artık evliliğin devamı mümkün görülmemekte ve eşlerin birbirlerine olan sadakati de sona ermiş sayılmaktadır.

b) Güven Duygusunun Sarsılması

Evlilikte karşılıklı güven esastır. Eşler karşılıklı güven içinde yaşama, birbirlerinden kuşku duymama hakkına sahiptir. Ancak eşlerin bulunduğu bazı tutumlar evlilikte güven sarsıcı olaylar olarak adlandırılır.

Eşler karşı cins ile fazlaca yakınlıkta bulunması, eşin sürekli yalan söylemesi, dedikodu yapması, eşin, verdiği sözlerini yerine getirmemesi veya aynı hataları sürekli yapmaya devam etmesi vb. durumlar güven sarsıcı olaylardır.

Yine aşırı kıskançlık eşler için çekilmez bir durumdur. Eşin sebepsiz aşırı olan kıskançlığı, diğer eşin sosyal hayatında utandırıcı durumlar yaratması ve rahatsızlık boyutuna ulaşması veya eşin, sürekli kontrol amaçlı abartılı eylemlerde bulunması da boşanma sebebi olarak sayılmaktadır.

c) Sevgisizlik ve İlgisizlik

Evlilikte sevgi ve ilginin yokluğu evliliğin sona ermesi anlamına gelmektedir. Sevginin azalması veya yok olması beraberinde sadakatsizliği ve saygısızlığı getirir. Eşlerin evlilik bağı ile meydana getireceği veya getirdiği çocukların refah ve ruhsal olarak iyi halde olması ve sevgi ortamında yetişebilmeleri için önce ebeveynlerinin birbirlerine karşılıklı olarak sevgi barındırması gereklidir.

Yargıtay, zorlu bir manevi süreç olan hamileliğin kadın tarafından tek başına sürdürülmesi ve diğer eşin, hamile eşiyle ilgilenmemesi, yanında olmaması ve doğum zamanında dahi yalnız bırakılmasını manevi tazminatına ve boşanma hükmüne karar verilmiştir. (YG. 2.HD. 2014/11327 E, 2014/22368 K)

Eşlerin artık birbirlerini sevmemesi, birlikte olmak istememesi, zor zamanlarında veya ihtiyaç hallerinde dahi ilgi görememesi veya göstermemesi, sevmediğini veya zorla evlendirildiğini söylemesi, birbirlerinin öz düşüncelerine, saygı gösterilmemesi gibi durumlarda evlilik birliğinin devamının saadet getirmeyeceği ve boşanmanın en temel çözüm olduğu açıktır.

d) Saygısızlık

Toplumda her bireyin huzurlu ve medeni bir şekilde yaşaması için karşılıklı saygı esastır. Zira aynı evde yaşamadığımız ve her gün görmediğimiz insanlara dahi saygı göstermemiz gerekirken ortak yaşamı ve konutu paylaştığımız bireylere saygı saygısızca yaklaşmak en yıkıcı unsurdur.

Evlilikte saygısızlık, eşin maddi varlığın yönelik olduğu gibi manevi varlığına ve dini inancına yönelik de olabilir.

Yargıtay, eşe hakareti, kötü muameleyi, eşe ve çocuklara yönelik şiddeti, evden kovmayı ve eşin akrabalarına şiddet uygulanmasını maddi varlığa yönelik saygısızlık unsurunda boşanma sebebi olarak saymaktadır. Bu şekilde mahkeme de evliliğin ağır derecede çökmez hal aldığı ve devamının mümkün olamayacağı kanaatindedir. Boşanmanın gerçekleşmesi için ceza kanunu kapsamına girecek bir suç şartı aranmamaktadır. Eşin diğer eşe yönelik saygısız davranışlarda bulunması yeterlidir.

Aynı şekilde eşin, diğer eşe onur kırıcı ve aşağılayıcı davranışlarda bulunması, kişinin beden veya ruhsal bütünlüğünü zedeleyici hakaret, cinsel hakaret, cinsel sınırların paylaşılması, herkesin içinde küçük düşürme, beddua vb. sözlerde veya eylemlerde bulunması ise manevi varlığa yönelik saygısızlık olarak adlandırılır.

e) Eşin Dini İnançlarına Yönelik Davranışlar

Her birey kendi inancını seçmekte özgürdür ve bu özgürlüğe müdahale edilmesi veya saygı gösterilmemesi inanç tecavüzüne girmektedir. Evlilikte eşlerin birbirleri ile dini inanç konusunda tartışmaları, inançlarını nasıl kullanması gerektiği gibi müdahaleleri evlilik içi huzursuzluğun ve saygısızlığın başlangıcıdır.

Evlilik, eşlerin birbirine bedensel veya ruhsal baskı özgürlüğünü vermez. Bu nedenle eş, diğer eşe kendi dini inancının veya ortak dini inançlarının hükmettiği sorumlulukları baskı halinde uygulamasını talep edemez veya zorla eylemde

bulunamaz. Bu açıkça kişilik haklarına yönelik suç olarak kabul edilir ve kişiye boşanma hakkı tanınır.

2.2.4. Evliliğin Ekonomik Nedenlerle Temelinden Sarsılması

Evlilik, eşlerin birlikte kurdukları bağı ve bu bağ ile beraber gelen sorumlulukları yüklenmekle gerçekleşir. Maddi ve manevi şekilde aile temelini en iyi şekilde idare etmek, evin geçimini sağlamak, eş ve çocukların bakımını üstlenmek ekonomik açıdan düzenli bir gelire sahip olmak ailenin sosyoekonomik durumunun iyiliğini sağlamak, çocukların eğitimini ve bakımını sağlamak eşlerin görevidir.

Eğer eşlerin yukarıda belirtilen sorumlulukları yerine getirmemesi veya dikkat ve özeni göstermemeleri halinde, bu aile ekonomisini sarsarak aile içinde oluşacak çeşitli huzursuzluk, sosyal ve ekonomik çöküş, evliliğin temelinden sarsılmasına sebep olabilmektedir.

Eşlerin ağır bir kusuru olmadığı sürece evlilik birliğinde ekonomik açıdan sıkıntı yaşanması boşanma sebebi oluşturmaz. Ancak eş, iş olduğu halde çalışmıyor, çalışmayı reddediyor veya kazandığı maaş ile eve katkı sağlamıyor, ailenin barınma, yiyecek, giyecek gibi temel ihtiyaçlarını karşılamıyor, çocukların bakım ve eğitim gibi ihtiyaçlarını göz ardı ediyor ise burada boşanma sebebinden bahsedilebilir.

Kocanın bağımsız konut sağlamaması boşanma sebebi sayılmaktadır. (YG. 2.HD 2015/17301 E, 2016/9626 K)

2.2.5. Ekonomik Açıdan

Aile, ekonomik yetersizlik durumunda psikolojik veya fizyolojik bir çöküş içine girebilir. Bu ailede var olan saygı ve sevgiyi de ne yazık ki beraberinde götürebilir. Bu nedenle evlilikte tarafların, birbirlerine karşı olan sorumluluklarını yerine getirmemesi veya evlilik sorumluluğunun bilincine hala varılamaması halinde boşanmalar meydana gelmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre “Evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama nedenlerinde; kadınların evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama nedeniyle boşanma oranı: %42,6, erkeklerin evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama nedeniyle boşanma oranı: %17,8 olarak kaydedilmiştir. (TUIK 2017)

Eşin bir işte çalışmıyor olması, bağımsız konut sağlamaması, eve bakılmaması, aşırı tutumlu veya aşırı tasarruflu olması, sürekli borç yapılması, eşin isteği olmamasına rağmen zorla çalıştırılmak istenmesi, eşin, diğer eşin işten çıkarılmasına sebep olması gibi durumlar ekonomik açıdan boşanma sebebi oluşturmaktadır.

Ayrıca Yargıtay bir kararında “Eşin, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklar yüzünden tüm kazanılan parayı bu gibi bahis oyunlarına yatırarak evin geçimini sağlamaması ve aileyi ekonomik açıdan zorluğa düşürmesinden dolayı tam kusurlu bulunarak boşanmasına hükmetmiştir” (YG 2. HD 2016/11477 E, 2018/1868 K)

2.2.6. Temelinden Sarsılan Evlilikte Ortak Hayatın Çekilmez Hale Gelmesi

Temelinden sarsılan evlilikte öncelikle geçimsizlik meydana getiren vakıaların ispatı gereklidir. Evlilik birliğinin temelinden sarsılması ilkesinde ortak hayatın çekilemez duruma gelmesi unsurunun varlığı şart konulmuştur.

Eşler, evlilik birliğini sarsan hakaret, tehdit, baskı, aşağılayıcı ve küçük düşürücü muamele, kötü alışkanlıklar, ailelere kötü muamele ve hakaret gibi sözler veya eylemler içerisinde yer alsalar dahi evliliklerine devam eder veya evlilik ile meydana gelen çocuklarına iyilik olacağını düşünerek evlilik birliklerinin bozulmasını istemezler. Gerek aile içinde baskıdan gerekse ekonomik özgürlüğe sahip olamayan eşler, temeli sarsılan evlilikte kendilerini feda etmek zorunda kalırlar. Diğer bir taraftan bu gibi bir evlilik içinde barınmak istemeyen taraf, bu şekilde evliliğin çekilemez bir hal aldığı için boşanma davası açabilir. Fakat yine hâkimin takdir yetkisi varlığını unutmamak gerekir. “Örneğin eşin aşırı içki içmesi tek başına boşanmaya karar verilmesine yetmemektedir. Aşırı içki içen kişinin bu durumu diğer eş için ortak yaşamı çekilemez hale getirmelidir. Davacı, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına yol açan fiilin aynı zamanda ortak yaşamı çekilmez kıldığını da ayrıca ispatlamalıdır. Burada önemli olan bu davranış nedeniyle ortak hayatın çekilemez hale geldiğinin ispatlanmasıdır.” (Çakmakçı ve Sağıroğlu, Makaleler)

Boşanma kararının verilebilmesi için çekilmezliğin her iki eş açısından gerçekleşmesi şart değildir. Fakat çekilebilirlik karinesinin varlığı üzerine, ortak yaşamına devam eden eşlerin, evlilik temelleri sarsılmış olsa dahi hala aynı konutu paylaşıyor olmaları çekilebilir halde olduklarını göstermektedir. Bu gibi durumda hâkim bunu göz önüne alarak takdir yetkisini kullanabilir.

2.3. EŞLERİN ANLAŞARAK BOŞANMASI

2.3.1. Genel Bilgiler

Boşanma davaları şekil ve usul bakımından farklılık gösterir. Genel boşanma sebepleri içinde var olan ve evlilik birliğinin temelinden sarsılması olgusunun içinde bulunan bu boşanma sebebi, uzlaşma yönüyle eşlerin anlaşarak boşanması olarak “anlaşmalı boşanma” şeklinde isimlendirilir.

Evlilikte anlaşmalı boşanma; eşlerin, ortak fikir ve beyanları doğrultusunda evliliklerinin varlığını sona erdirmesidir. Anlaşarak boşanma yoluna giden tarafların, evlilik sebebinin kanun koyucu tarafından “evlilik birliğinin temelinden sarsılması” olarak adlandırılır.

Anlaşmalı boşanmada en önemli unsur da hâkimin tarafları, bizzat hür iradeleri ile dinlemesidir. Bu usulün yapılmasındaki en temel husus ise eşlerin birbirlerinden baskı veya tehdit görüp görmediğinin anlaşılması içindir.

Anlaşmalı boşanma davası, hukuki süreçlerin doğru bir şekilde yürütülmesiyle tek celsede, en fazla 3 ay içinde sonuçlandırılır.

Yargıtay kararına göre, anlaşmalı boşanma çekişmesiz yargıya tabidir. Bu şekilde çekişmesiz olan bu boşanma davası, daha kısa ve hızlı bitirme sonucu getirir. Ancak henüz artılarını ve eksilerini tartmadan kişinin hayatını büyük bir ölçüde değiştirecek olan bu durumda hızlı bir şekilde boşanma davası açmaya karar vermesi ve diğer tarafın da bu anlaşmayı kabul etmiş olması, kurtarılabilecek olan evlilikleri geri dönülemeyecek noktaya getirebilir. Bu nedenle tarafların, anlaşmalı boşanmaya başvurmadan önce kendi kararlarından emin olması son derece önemlidir. Zira eşler çekişmeli boşanma davasında barışabilir ve dosyadan feragat edebilir olması unutulmamalıdır.

2.3.2. Şartları

Anlaşmalı boşanmanın gerçekleşebilmesi için şartlar:

- İki tarafında boşanmayı kabul etmiş olması
- Evlilik süresi (en az 1 yıl sürmüş olması)
- Başvurma

- Tarafların dinlenmesi
- Boşanmanın sonuçlarının düzenlenmesi
- Düzenlemenin uygun bulunması

Eşlerin anlaşarak boşanmasında temel şart her iki tarafında boşanmayı kabul etmesidir. Eşler, anlaşmalı boşanmanın sonuçları gereği tazminat, nafaka, velayet, eşya paylaşımı gibi konularda anlaşmaya varmalıdır. Bu şekilde anlaşmaya varılmanın ardından bir Anlaşmalı Boşanma Protokolü hazırlanması ve hâkim huzurunda bizzat beyan edilmesi gerekir.

Eşlerin bu davayı açabilmesi için evliliklerinin en az 1 yıl sürmüş olma şartı aranır. TMK'nın da hükmü gereği "Evlilik en az bir yıl sürmüş ise, eşlerin birlikte başvurması ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi halinde, evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Bu halde boşanma kararı verilebilmesi için, hâkimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi ve boşanmanın mali sonuçları ile çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması şarttır. Hâkim, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü halinde boşanmaya hükmolunur. Bu halde tarafların ikrarlarının hâkimi bağlamayacağı hükmü uygulanmaz." şeklinde uygulanır. (4721 s. TMK m.166)

Hâkim, anlaşılan konuların uygunluğunu denetler ve bu yönde karar verir. Örneğin; hâkimin, boşanmanın mali sonuçlarını ve çocukların boşanma ile oluşacak durum ve bakımlarını uygun bulmalıdır. Burada en önce çocukların yararı göz önünde bulundurulur.

Yukarıda sayılmış olan şartların yerine getirilmemesi halinde anlaşmalı boşanmadan söz edilemez. Hâkim şartların yerine getirilmesini re'sen göz önünde bulundurur.

2.4. ORTAK HAYATIN YENİDEN KURULAMAMASI

2.4.1. Genel Bilgiler

Ortak hayatın yeniden kurulamaması sebebiyle boşanma davası açılması halinde evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı kabul edilir (TMK 166/4).

Ortak hayatın yeniden kurulamaması; eşlerin, evliliğin gereğinden biri olan aynı konutu paylaşmama veya aynı konut paylaşılsa dahi evlilik yükümlülüklerinin gereği gibi davranmama, ayrı odaları paylaşma gibi yükümlülükleri gerçekleştirmemesidir. Eşlerin birbirlerinden ayrı bir hayat sürmesi evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olarak kabul edilir.

Bir süreden beri aynı konutu ya da aynı odayı paylaşmayan ve daha önce bir boşanma sebebi ile dava açılmış fakat davanın ret olmasına ve belirli sürenin geçmesine rağmen eşlerin hala aynı ortak alanları kullanmaması durumunda ortak hayatın yeniden kurulamaması sebebi ile boşanma davası açılabilir.

2.4.2. Şartları

Ortak hayatın yeniden kurulamaması sebebi ile boşanma davası açılabilmesi için gereken şartlar:

- Daha önce herhangi bir sebebe dayanılarak açılan boşanma davasının reddedilmiş olması
- Ret kararının verilmesinden itibaren fiili ayrılık 3 yıl sürmüş olması
- Ortak hayatın kurulamamış olması

Türk Medeni Kanunu'nun 166/son maddesine dayalı eylemli ayrılık nedeni ile boşanma davalarında, boşanma nedenlerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç yıl geçmesi halinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa, eşlerden birinin talebi üzerine boşanmaya karar verilmesi gerekir. (YG.2.HD 2009/2775 E, 2010/4973 K). Ancak ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeni ile boşanma davası açılabilmesi için daha önce "boşanma davasının" açılıp mahkemece ret olunması gereklidir. Yani daha önce boşanma davası değil de evliliğin iptali davasının açılmış olması bu hükmün şartlarını gerçekleştirmez.

Daha önce açılmış olan boşanma davasının reddi ya da temyiz haklarını kullanmaları durumunda Yargıtay tarafından yapılan incelemeden geçilmesi koşulu ile kararın kesinlik kazanmış olmasının gerekliliği bulunmaktadır.

Fiili ayrılık süresinin 3 yıl olması hak düşürücü süre bakımından büyük önem taşımaktadır. 3 yıllık sürede kesintisizlik şartının ispatı aranmaktadır. Örneğin;

mahkeme kararı 5 Ekim 2018’de kesinleşti ise üç yıl 5 Ekim 2021’de dolar. 6 Ekim 2021’den itibaren ortak hayatın kurulamaması sebebine dayanılarak boşanma davası açılabilir.

Ortak hayatın yeniden kurulamaması sebebine dayanarak açılan davalarda, şartların hepsi oluşması durumunda hâkim boşanma kararı vermekle yükümlüdür. Bu bakımdan hâkime takdir yetkisi tanınmamıştır.

Üçüncü Bölüm

ÖZEL BOŞANMA SEBEPLERİ

3.1. GENEL BİLGİLER

Boşanma davasının sebebi bir olguya dayanıyor ise burada özel boşanma sebeplerinden bahsedilir. Özel boşanma sebebinde, genel boşanma nedenlerinde aranılan tarafların kusur ölçüleri burada söz konusu olmaz. Yani evliliğin temelinden sarsılması gibi genel bir boşanma nedeninde, tarafların kusurları araştırılırken zina, hayata kast vb. sebeplerde alenen bir eylem ve bir olgu durumu varlığını gösterip sadece bu eylemi yapan kişinin kendi iradesi ile yapması ve bu nedenle kusurlu olması gerekir.

4721 Sayılı Türk Medeni Kanunda Yer Alan Özel Boşanma Sebepleri:

- Zina (aldatma) nedeniyle boşanma davası (TMK m. 161)
- Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış nedenleri ile boşanma davası (TMK m. 162)
- Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme sebepleri ile boşanma davası (TMK m. 163)
- Terk Sebebiyle boşanma davası (TMK m. 164)
- Akıl Hastalığı sebebiyle boşanma davası (TMK m. 165)

3.2. ZİNA

3.2.1. Genel Bilgiler

Evlilik cinsel yönden de tek bir kişiye bağlı kalma durumu olarak da tanımlanır. Kişi evlilik ile beraber tüm cinsel olguları eşi ile birlikte paylaşmalıdır. Fakat evliliklerde karşı tarafın sadakatsizliği yüzünden zina denilen durum ortaya çıkmaktadır. Zina, evli olan bir kişinin eşinden başka bir kişi ile cinsel münasebeti olarak sayılmaktadır. Fakat Yargıtay, cinsel bir münasebet yaşanmasa dahi karşı cinsle cinsel münasebetin teşebbüs aşamasında kalmasını da zina eylemi olarak saymaktadır. Türk Medeni Kanunu m.161 de düzenlenen zina eyleminin varlığı boşanma nedeni olarak sayılmaktadır.

3.2.2. Zina Sayılmayan Durumlar

Eşlerin, zina sebebi ile boşanma davası açabilmesi için karşı tarafın zina eylemini yapması veya zina eylemi görülmesi bile kişinin yapacağına veya yaptığına dair somut olguların bulunması gerekir. Örneğin; eş, diğer eşi başka biri ile aynı konutta müstehcen bir şekilde veya üzerlerinde elbise yok iken görmesi veya müstehcen fotoğrafların görülmesi, تنها yerlerde eşin bir başka kişi ile görülmesi, otel vb yalnız kalınabilecek bölmelere sahip yerlerde eşin görülmesi vb. durumlar zina eyleminin varlığına işaret eder. Bunun üzerine bu gibi olayların varlığı yok ise bu sebepten boşanma davası açılmaz. Âşıkane eylemlerin varlığı var ise burada zina sebebinden değil, haysiyetsiz yaşam sürme nedeninden boşanma davası açılabilir.

3.2.3. Zina Sebebiyle Boşanma Davası Açma

Zina sebebi ile boşanma davası açılabilmesi için 3 koşulun varlığı aranır:

Evlilik koşulu

Zina eyleminin gerçekleşmesi bir evliliğin varlığı gerekmektedir. Evlilik yoksa zina olgusu da mevcut değildir.

Cinsel ilişki koşulu

Mevcut olan evlilik ile birlikte eşin, karısı/kocasısı dışında karşı cins ile cinsel ilişkiye girmesi gereklidir.

Kusur koşulu

Zina eylemini için eşin kendi hür iradesi ile ve zorla herhangi bir uyarıcı madde almadan yaptığı kusurlu hareketi sonucunda gerçekleşir.

4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu Madde 161'e göre; "Eşlerden biri zina ederse, diğer eş boşanma davası açabilir. Davaya hakkı olan eşin boşanma sebebini öğrenmesinden başlayarak altı ay ve her hâlde zina eyleminin üzerinden beş yıl geçmekle dava hakkı düşer. Affeden tarafın dava hakkı yoktur."

Boşanma davasında resim, mektup, ses kaydı, video, elektronik mesajlaşma, tanık gibi araçlarla zina eylemi kanıtlanabilir.

Boşanma davası kabul edilen eşe maddi-manevi tazminat, nafaka verilebilir. Buna karşın, davalı zina yapan eşe dava tarihinden itibaren tedbir nafakasına da hükmedilebilir.

Eşin, eşcinsel beraberliği zina eylemi olarak sayılmamaktadır. Bu eylemin gerçekleşmesi üzerine zina nedeni ile boşanma davası açılmaz. Burada “karşı cins” ile olan ilişki şartı aranır.

3.3. HAYATA KAST, PEK KÖTÜ VE ONUR KIRICI DAVRANIŞ

3.3.1. Genel Bilgiler

Evlilik birliğinin yürütümünün en zor olduğu zamanlardan biri de eşin hayata kast etmesi, pek kötü veya onur kırıcı davranışlarıdır. Bu şekilde olayların meydana geldiği bir evlilikte sevgi ve saygının varlığının aranması da mümkün olmayacaktır. Bu nedenle Türk Medeni Kanunu “ Eşlerden her biri diğeri tarafından hayatına kastedilmesi veya kendisine pek kötü davranılması ya da ağır derecede onur kırıcı bir davranışta bulunması sebebiyle boşanma davası açabilir. Davaya hakkı olan eşin boşanma sebebini öğrenmesinden başlayarak altı ay ve her halde bu sebebin doğumunun üzerinden beş yıl geçmekle dava hakkı düşer. Affeden tarafın dava hakkı yoktur.” hükümlerine yer vermiştir. (TMK.m.162)

Medeni kanunda yer alan bu 3 ayrı neden aynı madde içinde düzenlenmiştir.

3.3.2. Hayata Kast

Eşin, diğeri eşe karşı bilerek ve isteyerek öldürme amacıyla yaptığı eylemleri ifade eder. Bununla birlikte intihara teşvik etme veya destekleme de hayata kast olarak sayılmakta ve boşanma nedeni olarak görülmektedir.

3.3.3. Pek Kötü ve Onur Kırıcı Davranış

Eşe karşı bilerek ve isteyerek yapılan ruhsal ve fiziksel eziyet çektiren eylemlerdir. Örneğin; eşin hapsedmek, aç ve susuz bırakmak, insan dışı eylemleri gerçekleştirilmesini istemek, dövme, iftira atmak, ağır hakaretlerde bulunmak vb. eylemler insan onuruna aykırı ve pek kötü muamele olarak sayılır.

3.3.4. Boşanma Davası Açma

Hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış üzerine boşanma davası açılabilmesi için davacı eşin ispat sorumluluğu vardır. Çeşitli deliller ile boşanma için başvurduğu sebebin varlığını ispat etmesi gerekir.

Eşin sadece bir kez bile bu nedenlerden birini yaşaması halinde dava açması mümkün olmakla birlikte yapılan eylemi affetmek, belirlenen nedene dayalı olan boşanma hakkını düşürür.

Yukarıda sayılan nedenlerle eşin, boşanma davası açması için nedeni öğrenmesinden itibaren 6 ay içinde ve nedenin oluşmasından itibaren 5 yıl içinde açması gerekir. Bu süreler hak düşürücü süreler olup hâkim re'sen dikkate almak zorundadır.

3.4. SUÇ İŞLEME VE HAYSIYETSİZ HAYAT SÜRME

3.4.1. Genel Bilgiler

a. Suç İşleme

Türk Medeni Kanunu'nda yer alan küçük düşürücü suç nedenleriyle boşanma davası açabile hakkı verilmiştir. Küçük düşürücü suç olarak bir olgu yoktur. Fakat burada değinilmek istenen, eşin, diğer eşin işlemiş olduğu utanç verici veya yüz kızartıcı suçtan dolayı toplum içinde küçük düşmesi, ahlaki yönlerin zedelenmesi ve eşe karşı tüm güvenin kaybolması olarak tanımlanabilir.

Anayasanın 76/2 hükümlerince; rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, hileli iflas, zimmet, ihtilas, ırza geçme, inancı kötüye kullanma, yağma yüz kızartıcı suçlar olarak sayılmıştır.

b. Haysiyetsiz Yaşam Sürme

Eşin ahlaki değerleri yok sayarak, haysiyetsiz yaşam sürmesi boşanma sebebi olarak sayılır. Bu durumlar; eşin, uyuşturucu kullanması veya ticaretini yapması, başka birisiyle birlikte yaşaması, kumarhane ve meyhane gibi yerlerde bulunması, randevu evine gitmesi veya randevu evinde çalışması, kadın ticareti yapması gibi durumların varlığı halinde haysiyetsiz yaşam sürme olgusundan bahsedilebilir.

3.4.2. Boşanma Davası Açma

“ Eşlerden biri küçük düşürücü bir suç işler veya haysiyetsiz bir hayat sürer ve bu sebeplerden ötürü onunla birlikte yaşamayı diğer eşten beklenemezse, bu eş her zaman boşanma davası açabilir.”(TMK.m.163) Suç işlemiş veya haysiyetsiz hayat süren eşten zarar görülmüş olunması durumunda manevi tazminat istenebilir.

3.5. TERK

3.5.1. Genel Bilgiler

Terk, eşlerden birinin haklı sebep bulunmadan devamlı olarak ortak yaşamı terk etmesidir.

Aile ortak konutun paylaşılması ile gerçekleşen bir kurumdur. Eş tarafından sürekli evin terk edilmesi, ortak hayatın getirdiği sorumlulukları da arkada bırakmaktır. Müşterek çocukların bakımını üstlenmemek, terk etmeyle birlikte diğer eşe tüm sorumlulukları yüklemek ve ortak konutta bulunmaması ile ne yaptığı meçhul olan eşle evlilik birliğinin devamının sağlanması iki eş açısından da kolay olmayacaktır.

Türk Medeni Kanunu’nda açık olarak hükmedilen “Evlenmeyle eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur. Eşler, bu birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Eşler birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar.” ibaresindeki sorumluluğu yerine getirmeyen kusurlu olan eşe karşı boşanma davası açılabilir.(TMK.m.185)

3.5.2. Terk Sebebiyle Boşanma Davası Açma

Terk sebebi ile boşanma davası açılabilmesi için:

- Evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri yerine getirmeme amacı ile ortak hayata son verilmiş olunması
- Terkin en az 6 ay sürmüş olması
- Eve dönüş için ihtar gönderilmiş olunması
- İhtarın geçerli ve haklı olunması
- Hazır edilen konutun uygun olunması gerekir.

“Davaya hakkı olan eşin istemi üzerine hâkim veya noter, esası incelemeden yapacağı ihtarda terk eden eşe iki ay içinde ortak konuta dönmesi gerektiği ve dönmemesi hâlinde doğacak sonuçlar hakkında uyarıda bulunur. Bu ihtar gerektiğinde ilân yoluyla yapılır. Ancak, boşanma davası açmak için belirli sürenin dördüncü ayı bitmedikçe ihtar isteminde bulunulamaz ve ihtardan sonra iki ay geçmedikçe dava açılmaz.”(TMK.m.164)

Yukarıda sayılan şartların varlığı halinde terk nedenine dayalı boşanma davası açılabilir. Ayrıca Yargıtay, terk nedeni ile boşanmaya hükmedilmesi durumunda manevi tazminata karar verilmeyeceğini belirtmiştir.(YG.2.HD.2007/6137 E, 2008/6052 K.)

3.6. AKIL HASTALIĞI

3.6.1. Genel Bilgiler

Akıl hastalığı özel ve nispi bir boşanma sebebidir. “Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hale gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir.” (TMK.m.165). Akıl hastalığının evlenmeye engel olacak türden olması evlilik sonrasında oluşması gerekir. Zira TMK.m.133 hükmüne “Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemezler.” belirtilmiştir.

3.6.2. Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma Davası Açma

Akıl hastalığı sebebi ile boşanma davası açılabilmesi için 3 temel şartın varlığı aranmaktadır.

- Eşlerden birinin akıl hastası olması
- Hastalığın iyileşmesinin imkansız olması
- Ortak hayatın diğer eş için çekilmez hale gelmesi

a) Eşlerden Birinin Akıl Hastası Olması

Medeni kanununda hastalık üzerine boşanma davası açılabilmesi için sadece akıl hastalığı nedenine dayandırılması gerekir. Zira evlenme akdinin gerçekleşmesinde istenen temel sözün getirdiği yükümlülük üzerine “ hastalıkta ve sağlıkta” ibaresinin

önemini taşımak gerekir. Burada cüzzam, kanser, verem, tümör, AIDS gibi hastalıkları kastederek iyileşmesi mümkün olmasa bile eşin sadakat yükümlülüklerini yerine getirmesi hususuna dayanarak boşanma davasına yer verilmemektedir. Ancak ağır derecede akıl hastası olan eşe diğer şartların da varlığı halinde boşanma davası açılabilir.

b) Hastalığın İyileşmesinin İmkansız Olması

Akıl hastalığının tıptaki tanımı; “zihinsel işleyişin, hastaların günlük yaşamsal eylemlerini karşılama kapasitesine büyük bir oranda müdahale edecek kadar hissedilen zihinsel bir bozukluktur” (KMLE Tıp Sözlüğü). Bu tanıma göre ruh sağlığının, bazı psikolojik nedenlerden kaynaklı olarak bozukluk gösterebileceğini ancak eşe, medeni kanunda yer alan sadece iyileşmesi mümkün olmayan akıl hastalığına yakalanması ve doktor raporuyla belgelenmesi durumunda boşanma hakkı verilmiştir. Aksi halde geçici akıl yoksunluğu veya tedavi edilebilir nitelikte olan akıl hastalığı boşanma sebebi olarak görülmemektedir. Ayrıca cüzzam, kanser, aids gibi hastalıklar boşanma sebebi değildir ve akıl hastalığı sebebi ile boşanma nedeni olarak sayılmamaktadır.

c) Ortak Hayatın Diğer Eş İçin Çekilmez Hale Gelmesi

İyileşmesinin mümkün olmadığı akıl hastası olan eşin, diğer eşin ruhsal ve bedensel sağlığını olumsuz etkilediği, bilinçsiz hareketler sergileyerek eşin bedenine zararlar verdiği, korkuttuğu ve eşin sürekli huzursuzluk içinde yaşaması vb. durumlarda sağlıklı eşin artık katlanamadığı ve ortak hayatın çekilmez hale gelmesi durumunda diğer şartlarında sağlanması durumunda boşanma davası açılabilir.

Akıl hastalığının eş için bir kusur oluşturmaması iradi bir nitelik olmaması ve istemsiz oluşması üzerine bir kusurun mevcut olmaması üzerine tazminat hükümlerine yer verilmez.

SONUÇ

Evlilik ile birlikte ortaya çıkan anlaşmazlıkların çözümü olmaması halinde tarafların evliliklerini sonlandırmak amacıyla başvurduğu yöntem boşanmadır. Bu davanın açılması ise çeşitli şartlara bağlıdır.

Evlilik içinde gerçekleşen olgular doğrultusunda eşlerin veya eşin, maddi veya manevi problem kaynaklı evlilik bitiminin talebi üzerine TMK, evlilik olgusunun bitimine sebep olan kaynaklar boşanma sebebi olarak tanımlanmıştır. Bu doğrultuda boşanma sebebinin ne olduğu, boşanma davasının usulünü de etkilemektedir.

Boşanma sebepleri Türk Medeni Kanunu'nda m. 161-166 arasında düzenlenmiştir. Boşanma sebepleri genel ve özel hükümler olarak ayrılmıştır. Boşanma sebeplerinin iki başlık halinde ayrılmasının temel sebebi yasal hak ve süreler ve meydana gelen durumda davalı tarafın kusuru ve iradesidir.

Genel boşanma sebepleri; evlilik birliğinin temelinden sarsılması (TMK.m.166), eşlerin anlaşarak boşanması (TMK.m.166/3), ortak hayatın yeniden kurulamaması (TMK.m.166/son) şeklinde belirtilmiştir. Genel boşanma sebebinde evliliğin taraflar arasında çekilmez bir hal alması veya farklı sosyal, ekonomik, kişisel, dini, kültürel vb. gibi nedenlerin varlığı söz konusu olmalıdır.

Genel boşanma sebepleri başlığının anlatında yer alan eşlerin anlaşarak boşanması veya halk arasında bilinen adı ile anlaşmalı boşanma, diğer boşanma sebeplerinden farklıdır. Eşlerin anlaşarak boşanması adı üzerinde iki tarafında istemi üzerine uzlaşarak gerçekleşen bir davadır. Eşler 1 yıllık evliliklerini doldurması şartı ile nafaka, velayet, tazminat gibi tüm hususlarda anlaşmış olmalıdır. Hâkimin taraflarca hazırlanan protokolün varsa çocuklar ve mali hükümler bakımından uygun görmesi, uygun görmediği takdirde değişiklikler yapması mümkündür. Ayrıca hâkim tarafların beyanlarını tek tek dinlemesi şarttır. Hâkimin tarafları dinlemesindeki temel amacı eşin diğer eşi tehdit veya şiddet uygulayarak boşanmaya zorlayıp zorlamamış olmasını tespit etmektir.

Özel boşanma sebepleri; zina (aldatma) (TMK m. 161), hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış (TMK m. 162), suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme (TMK m. 163), terk (TMK m. 164), akıl hastalığı (TMK m. 165). Burada sebeplerde şahsa karşı meydana gelen maddi veya manevi bir zarardan bahsedilir. Bu nedenle hâkimin

göz önünde bulundurduğu asıl durum davalı tarafın kendi iradesiyle yani bilerek ve isteyerek yapmış olup olmadığıdır.

Yukarıda belirtilmiş olan boşanma sebeplerinin biriyle açılmış olan davaya tarafların anlaşmalı boşanma davası hariç davalının çekişmeli boşanma davasına katılma zorunluluğu yoktur. Ancak davacının mahkemenin ilerlemesi için katılma zorunluluğu vardır. Davalı taraf için hak ve menfaatlerin korunabilmesi için avukatı temsil edebilir.

Boşanma davasının mahkeme tarafından kabul edilmesi halinde erkek, süre sınırı olmaksızın dilerse hemen evlenebilir. Ancak Türk Medeni Kanunu'nun 132. Maddesinde yer alan hükme göre: Evlilik sona ermişse kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün geçmedikçe evlenemez. Doğurmakla bu süre sona erer. Kadının önceki evliliğinden gebe olmadığına anlaşılması veya evliliği sona eren eşlerin yeniden birbiriyle evlenmek istemeleri hâllerinde mahkeme bu süreyi kaldırır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Akıntürk, Turgut ve Ateş, Derya. **Medeni Hukuk**, İstanbul, 2017.
- Balcı, Kasım ve Doğan, Baran. **Boşanma Davası ve Boşanma Sebepleri**, <https://barandogan.av.tr/>. (Erişim tarihi: 05.03.2019).
- Çakmakçı, Ramazan ve Sağiroğlu, Mehmet Şerif. **Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma**, Makale, <http://www.sagirolu.av.tr>, (erişim tarihi: 02.04.2019).
- Helvacı, İlhan ve Yıldırım, Efe Can. **Medeni Hukuk ve Borçlar Hukuku Bibliyografyası**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2017
- KMLE Tıp Sözlüğü (erişim 22.04.2019)
- Önügören, Şehrazat. **Medeni Kanunda Yer Alan Boşanma Sebepleri**, <https://www.hukukihaber.net/>, (Erişim tarihi: 05.03.2019).
- Öztürk, Özge. **Genel Boşanma Sebepleri**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019.
- Pekcanitez, Hakan; Atalay Oğuz ve Özekes, Muhammet. **Hukuk Muhakemeleri Kanunu**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017
- Pekcanitez, Hakan; Taş Korkmaz, Hülya ve Meriç, Nedim. **Medeni Usul Hukuku Genel Bilgiler**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017
- **Türk Medeni Kanunu**, <https://www.mevzuat.gov.tr/>. (Erişim tarihi: 06.03.2019).
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2017, <http://www.tuik.gov.tr> (erişim tarihi: 01.04.2019)
- Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet. **Medenî Kanunu Değiştiren Ön Tasarıya İlişkin Çalışmaların Belgelerle Açıklanması**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1972.
- Yargıç, Zeynep. **Boşanmanın Özel ve Genel Sebepleri**, <https://www.zeynepyargic.av.tr/>. (erişim tarihi: 07.03.2019).